

MANAGEMENT

МЕНЕДЖМЕНТ

УДК:657

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Людмила Будник; Ірина Блажей; Ольга Ронська

Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна

Резюме. Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства базується, в першу чергу, на використанні сукупності актуальних і достовірних даних про його фінансове становище, яке забезпечується процедурами внутрішнього аудиту. Визначено фактори, які викликають інтерес до внутрішнього аудиту, а саме: впорядкування бізнес-процесів; необхідність отримання незалежної та об'єктивної інформації про стан справ; забезпечення економічної безпеки компанії. З метою обґрунтування завдань внутрішнього аудиту в забезпеченні економічної безпеки підприємства визначено основні джерела загроз і об'єкти захисту, які досліджують в процесі внутрішнього аудиту. Обґрунтовано положення, що однією з важливих тенденцій в розвитку внутрішнього аудиту є підвищення його рівня від тестувальника контрольних процедур до аналітика найважливіших ризиків. Проаналізовано функції внутрішнього аудиту в забезпеченні безпеки компанії, до яких віднесено: оцінювання системи економічної безпеки в цілому й надання інформації раді директорів і вищому менеджменту; участь у виконанні процедур процесу забезпечення безпеки підприємства. Визначено новий і актуальний для внутрішнього аудиту напрямок розвитку – аудит корпоративної культури. Основними завданнями внутрішнього аудиту в даному напрямі є оцінювання того, наскільки ефективні заходи передбачені в компанії для цілеспрямованого формування корпоративної культури; як оцінюється існуючий рівень корпоративної культури. Надано рекомендації до організації внутрішнього аудиту, виділено три основні підходи: створення власної служби внутрішнього аудиту; використання послуг аутсорсингових компаній; ко-сорсинг – розподіл функцій щодо здійснення внутрішнього аудиту в компанії між власною службою й залученням сторонніх експертів у вирішенні певних завдань. Доведено, що необхідність запровадження внутрішнього аудиту відповідає вимогам забезпечення економічної безпеки підприємства, інформаційним та управлінським потребам господарюючих суб'єктів. Обґрунтовано, що внутрішній аудит є невід'ємним елементом контролю процесів якості менеджменту підприємства і складовою загального аудиту, організованого в інтересах власників та регламентованого нормативними документами щодо дотримання встановленого порядку ведення економічної діяльності, охорони власності й надійності економічної безпеки.

Ключові слова: безпека, менеджмент, внутрішній аудит, корпоративна культура, служба внутрішнього аудиту, аутсорсинг, ко-сорсинг.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04.077

Отримано 23.07.2021

UDC:657

INTERNAL AUDIT IN THE ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT: IMPORTANT ASPECTS

Liudmyla Budnyk; Iryna Blazhei; Olga Ronska

West-Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Summary. *Effective management of the enterprise financial and economic activities is based primarily on the application of a set of relevant and reliable data concerning its financial status, provided by internal audit procedures. The factors arising interest in internal audit, such as: streamlining business processes; the need to obtain independent and objective information on the state of affairs; ensuring the economic security of the company are identified in this paper. In order to substantiate the tasks of internal audit for ensuring the economic security of the enterprise, the main sources of threats and objects of protection investigated in the process of internal audit are defined. It is substantiated that one of the important tendencies in the development of internal audit is the increase of its level from the tester of control procedures to the analyst of the most important risks. The functions of internal audit in ensuring the security of the company are analyzed. They include: assessment of the economic security system as a whole and providing information to the board of directors and senior management; participation in the implementation of the enterprise security process procedures. A new and important direction for internal audit development – audit of corporate culture is defined. The main tasks of internal audit in this area are to assess how effective measures are provided in the company for the purposeful formation of corporate culture; how the existing level of corporate culture is assessed. Recommendations for the organization of internal audit are given, the following three main approaches are highlighted: creation of own internal audit service; use of services of outsourcing companies; co-sourcing – the division of functions for internal audit in the company between its own service and the involvement of external experts in solving certain tasks. It is proved that the need to introduce internal audit meets the requirements of economic security of the enterprise, information and management needs of economic entities, the specific facts of the internal audit. It is substantiated that internal audit is an integral part of quality control of enterprise management processes and a component of general audit, organized in the interests of owners and regulated by regulations on compliance with the established order of economic activity, property protection and economic security.*

Key words: *security, management, internal audit, corporate culture, internal audit service, outsourcing, co-sourcing.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.04.077

Received 23.07.2021

Постановка проблеми. В сучасних умовах підприємства піддаються загрозам, які повторюються з невизначеною періодичністю й негативно впливають на фінансовий стан. Невизначеність і турбулентність ринкового середовища призводять до масштабних фінансових втрат у власників компаній, інвесторів і держави. В таких умовах стабілізація господарсько-фінансової ситуації на підприємстві шляхом своєчасного визначення потенційних ризиків з метою мінімізації наслідків впливу ринкових факторів на його діяльність є одним із пріоритетних напрямів забезпечення безпеки господарюючого суб'єкта.

Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства базується, в першу чергу, на використанні сукупності актуальних і достовірних даних про його фінансове становище, яке забезпечується процедурами внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит, за визначенням міжнародного Інституту внутрішніх аудиторів (The Institute of Internal Auditors), є діяльність з надання незалежних та об'єктивних гарантій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності підприємства. Він допомагає підприємству досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінювання й підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління [1].

Інтерес до внутрішнього аудиту зумовлений низкою факторів. По-перше, це бажання й нагальна потреба для власників і менеджменту впорядкувати бізнес-процеси в компанії, що в багатьох випадках може призвести до вельми відчутної економії коштів. По-друге, це потреба ради директорів або іншого наглядового органу в незалежному й об'єктивному джерелі інформації про стан справ у компанії. По-третє, що особливо важливо для ринків, які розвиваються, наявність у компанії внутрішнього аудиту є актуальним для власників компаній, які передають кермо влади в руки професійних управлінців, але при цьому намагаються «тримати руку на пульсі». По-четверте, внутрішній аудит повинен сприяти забезпеченню економічної безпеки компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових колах питанням сутності й значення внутрішнього аудиту в діяльності суб'єктів господарювання приділено значну увагу. Проблеми організації внутрішнього аудиту досліджували у своїх працях вітчизняні й зарубіжні науковці: В. Бобошко, В. Бурцева, Ф. Бутинець, М. Голощاپов, С. Губський, Т. Каменська, Г. Коблянська, К. Коцюбинська, Л. Ліщинська, В. Немченко, С. Олійник, Р. Сагайдак, А. Семенець, В. Семанюк, О. Сметанко, О. Філозоф Т., В. Хомутенко та інші.

Однак, не достатньо дослідженні питання ролі, мети, напрямів внутрішнього аудиту в забезпеченні безпеки підприємства.

Метою статті є обґрунтування актуальних завдань внутрішнього аудиту та його ролі у забезпеченні безпеки підприємства з метою формування стратегічних і оперативних цілей, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності й ефективне управління підприємством.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: проаналізувати функції внутрішнього аудиту в забезпеченні безпеки компанії; обґрунтувати завдання внутрішнього аудиту; визначити актуальні для внутрішнього аудиту напрями розвитку; надати рекомендації щодо організації внутрішнього аудиту з метою забезпечення економічної безпеки компанії.

Виклад основного матеріалу. У будь-якому підприємстві є структурні підрозділи, мета яких не лише заробляти гроші, а й забезпечувати його безпеку. Це – ризик-менеджмент, внутрішній аудит, контрольно-ревізійна служба, служба економічної безпеки та ін. Але часто у цих служб немає чіткого поділу повноважень, сфер відповідальності. Тому вони неефективно взаємодіють між собою. Від цього і ефективність захисту бізнесу низька.

В сучасних економічних умовах, коли підвищуються вимоги до ефективності бізнесу, раціонального використання обмежених ресурсів та в умовах швидко мінливого законодавства, все більшого значення набуває функція внутрішнього аудиту як елемента корпоративного управління безпекою.

Безпека підприємства – це стан захищеності, який забезпечує незалежність, стабільність, стійкість, здатність до розвитку та спроможність запобігати й підтримувати вплив зовнішніх і внутрішніх загроз у певних межах [2, с. 37]. Під системою забезпечення економічної безпеки компанії розуміють сукупність взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються з метою захисту підприємницької діяльності від реальних або потенційних дій фізичних або юридичних осіб, які можуть призвести до суттєвих економічних втрат [3, с. 4]. Економічна безпека охоплює безпеку виробництва, фінансову безпеку, ресурсну, силову, інформаційну, техніко-технологічну, юридичну, кадрову, соціальну та екологічну безпеку [4, с. 12]. Під економічною безпекою підприємства доцільно розглядати такий стан функціонування, за якого підприємство та його продукція є конкурентоспроможними на ринку, а також одночасно гарантується: найефективніше використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування та прогресивність розвитку;

можливість протистояти негативним впливам зовнішнього та внутрішнього середовищ його функціонування [5, с. 18].

Аналіз наукових джерел дозволив зробити висновок, що поняття економічної безпеки розглядають у різних аспектах. Перший підхід базується на існуванні у підприємства конкретних цілей (наприклад, ефективність, стабільність функціонування, розвиток), які він намагається досягти. Підприємство характеризується наявністю внутрішнього середовища й існує у деякому зовнішньому середовищі. У зв'язку з наявністю певних якостей внутрішнього середовища суб'єкт господарювання може володіти здатністю перебувати в стані «безпеки». Це означає, що коли зовнішнє середовище і справляє на нього негативний вплив, то суб'єкт господарювання все одно функціонує й досягає своїх цілей. Другий підхід ґрунтується на використанні понять «загроза» й «захищеність» від загроз. Передбачається, що існує компанія з певними параметрами (наприклад, стабільним функціонуванням, прогресивністю розвитку та ін.). Існують загрози, які можуть негативно вплинути на ці параметри. У випадку, якщо параметри захищені від загроз, то забезпечена й безпека підприємства [6, с. 94]. З метою обґрунтування завдань внутрішнього аудиту в забезпеченні економічної безпеки підприємства необхідно визначити основні джерела загроз і об'єкти захисту, які досліджують. Джерела загроз економічній безпеці поділяють на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх відносять такі загрози:

- зміну попиту, курсу валют, вартості кредитів, продуктової лінійки, добросовісну конкуренцію; недобросовісну конкуренцію та інші незаконні умисні дії третіх осіб проти компанії;
- загрози репутації компанії з політичних, національних, релігійних та інших мотивів, які виходять від органів влади та громадських організацій;
- корупцію;
- катастрофи, промислові аварії, стихійні лиха, терористичні акти.

Внутрішніми загрозами є персонал (розголошення інформації, умисні порушення контрольних процедур з метою розкрадання, саботаж, недбалість); недосконалість системи контрольних процедур (відсутність необхідних контролів, незнання їх співробітниками).

Об'єктами захисту є активи: матеріальні активи (обладнання, запаси, будівлі та ін.); інформація й нематеріальні активи (технології, комерційна інформація, персональні дані, державна таємниця, репутація компанії); персонал (фізичний захист, забезпечення лояльності, приналежність до груп ризиків); операції: економічна ефективність поточних операцій; економічна ефективність стратегічних рішень й інвестицій; забезпечення безперервності бізнесу.

Завдання внутрішнього аудиту в процесах захисту економічної безпеки – дати раді директорів і вищому менеджменту обґрунтовану впевненість у тому, що ризики за даним видом загрози знижені до прийняттого рівня. Для цього внутрішній аудитор повинен переконатися, що:

- процеси запобігання загрозам існують;
- вони організовані ефективно;
- мають результати, які будуть відповідати очікуванням;
- належно виконувалися в попередні періоди;
- результати достовірно відображаються в звітності;
- є обґрунтована впевненість, що процеси будуть належно виконуватися в майбутньому.

Однією з важливих тенденцій в розвитку внутрішнього аудиту є підвищення його рівня: від тестувальника контрольних процедур до аналітика найважливіших ризиків. Керівництво компанії більшою мірою, ніж контрольні процедури, цікавлять ризики й

недоліки інвестиційних проектів, угод злиття або поглинання, бізнес-планування. Завдання внутрішнього аудиту – проаналізувати їх. Адже менеджмент, представляючи на затвердження керівництву компанії, наприклад, великий інвестиційний проект, розглядає його перш за все як можливість заробити, оскільки мотивований на отримання прибутку. Чим більший потенційний прибуток, тим вищі пов'язані з його отриманням ризики. Часто менеджмент схильний недооцінювати пов'язані з проектом ризики, так як в разі успіху отримує бонуси, а в разі провалу особливо нічого не втрачає (втрачають акціонери). Внутрішній аудит повинен дати незалежну й бажано консервативну оцінку ризиків проекту, щоб керівництво компанії, приймаючи рішення, мало збалансовану з точки зору «можливості – загрози» інформацію. За відсутності «противаги» у вигляді внутрішнього аудиту кількість невдалих проектів може розорити підприємство.

Можливість внутрішнього аудиту бути «внутрішнім опонентом» і аналітиком ризиків стратегічного рівня, безумовно, залежить від кваліфікації аудиторів і бажання керівництва компанії, а також генерального менеджера мати подібного опонента.

На сучасному етапі простежується тенденція до розширення функцій внутрішнього аудиту: від дослідження ризиків обмеженого числа процесів (наприклад, формування фінансової звітності та закупівель) до комплексного охоплення всіх процесів підприємства. Керівництво компанії вимагає від внутрішнього аудиту оцінювання ризиків усіх значущих для безпеки бізнесу процесів. У забезпеченні самої економічної безпеки компанії функції внутрішнього аудиту складаються:

- з оцінювання системи економічної безпеки в цілому й надання інформації раді директорів і вищому менеджменту;
- з участі у виконанні процедур процесу забезпечення економічної безпеки.

Природно, внутрішній аудитор в такій компанії повинен володіти високими професійними навичками отримання й аналізу інформації, щоб швидко освоювати нову інформацію і бути здатним компетентно її аналізувати, залучаючи іноді зовнішню експертизу.

В сучасних економічних умовах зростає рівень корпоративного шахрайства. Фахівці з їх розслідування завжди знали, що період економічного спаду створює середовище, в якому слабшає внутрішній контроль, а співробітники відчують себе менш лояльними до роботодавця. Послаблена економіка більшою мірою створює умови сертифікованим фахівцям у боротьбі з розкраданнями, показати, наскільки істотна їх роль. В Україні 61,5% компаній зазнавали шахрайства. 20% компаній оцінили свої збитки від шахрайства в сумі від \$100 тис. до \$5 млн на рік. Україна посідає 5 місце в рейтингу країн світу за рівнем корпоративного шахрайства [7].

Отже, основною загрозою для бізнесу стали наймані працівники. За оцінками експертів, збитки компаній від власних співробітників часом сягають 90% від загального обсягу збитків (ніякі конкуренти, як правило, з цим злом не можуть зрівнятися) [8, с. 252] Результати досліджень, проведених в українських фірмах, показують, що на свою фінансову безпеку та контролінг вітчизняні фірми затрачають менш ніж 0,1% від обороту [9, с. 24].

Можна припустити, що в найближчий період менеджмент зажадає від внутрішнього аудиту різкого посилення роботи щодо виявлення та запобігання шахрайства. Забезпечити якнайшвидше максимальне зниження непродуктивних витрат – завдання для внутрішнього аудиту на найближчий час. Наскільки аудит до цього готовий, настільки він виявиться затребуваний. Якщо на підприємстві відсутні програми боротьби з шахрайством та розкраданнями, якщо не налагоджено зворотний зв'язок з персоналом з питань виявлення шахрайства через інформаційні канали, не проводяться тренінги з ділової етики, то втрати від розкрадань будуть надзвичайно великими. За статистикою 5% прибутку світові компанії втрачають щорічно через несумлінні дії своїх співробітників. В

Україні цей показник ще більший – у різних випадках він досягає 10–15%. Йдеться тільки про ті втрати, які оприлюднені компаніями [10].

У реаліях сьогодення зростає розуміння ролі персоналу підприємства як її головного активу й джерела загроз безпеці. Зростання рівня інформатизації робить доступними для персоналу все більші обсяги даних. Інформаційні технології технічними методами запобігають витік інформації. Але втрати від дій нелояльного персоналу перевищують збитки від дій конкурентів у кілька разів.

Інформація стає активом, за цінністю перевищує всі матеріальні активи разом узяті. В числі найцінніших активів компанії називають ефективну корпоративну культуру як засіб забезпечення лояльності персоналу. Лояльність (або здатність бути лояльним) починає оцінюватися при підборі персоналу як одна з необхідних якостей. У зв'язку з цим фокус уваги внутрішнього аудиту зміщується на процеси формування корпоративної культури, управління персоналом.

Аудит корпоративної культури – новий і актуальний для внутрішнього аудиту напрямок розвитку. Основними завданнями внутрішнього аудиту в даному напрямі є оцінювання того наскільки ефективні заходи, передбачені в компанії для цілеспрямованого формування корпоративної культури; як оцінюється існуючий рівень корпоративної культури. Внутрішній аудит у галузі корпоративної культури повинен поєднувати жорсткі й м'які контрольні заходи на різних рівнях. До таких контрольних заходів доцільно віднести:

- аудит структур менеджменту та діяльності управління ризиками на рівні компанії;
- аудит процесів зі значним культурним впливом, такі, як навчання етики, стимули й практика роботи з персоналом;
- міжфункціональні тематичні аудити, такі як аналіз culture of compliance та culture management initiatives;
- аудит корпоративної культури, вбудований у кожен проект аудиту.

В науковій літературі проводиться безліч дискусій на тему підпорядкованості служби внутрішнього аудиту. В сучасних умовах для багатьох компаній типовою є ситуація, коли ризик-менеджмент підпорядковується заступникові директора зі стратегії, служба безпеки – генеральному директору, внутрішній аудит – фінансовому директору. Тому компанії приймають рішення, направлені на те, щоб зосередити управління всіма подібними функціями в одних руках. Іноді процеси інтеграції йдуть природним шляхом без усвідомлення необхідності вирішити проблему комплексно. З точки зору відповідності стандартам професійної діяльності Інституту внутрішніх аудиторів доцільно було б підпорядкувати ці підрозділи директору з безпеки бізнесу, розподіливши між ними функції й відповідальність. У цьому випадку втрат незалежності та об'єктивності внутрішнього аудиту можна уникнути, якщо директор з безпеки бізнесу буде підпорядкований раді директорів у частині функцій внутрішнього аудиту, та генеральному директору – в частині інших функцій.

Здійснення функцій внутрішнього аудиту реалізується по-різному. Однак створення окремої служби внутрішнього аудиту не свідчить про його ефективне функціонування. І навпаки, внутрішній аудит в економічному суб'єкті може існувати й без його виділення в організаційній структурі. Передавання функції внутрішнього аудиту на аутсорсинг досить поширена, будь то послуги разового консультування або ж постійне обслуговування з боку спеціалізованої компанії.

Огляд економічної літератури дозволяє виділити три основні підходи до організації внутрішнього аудиту. Перший підхід передбачає створення власної служби внутрішнього аудиту. Можна виділити такі переваги даного варіанта:

- внутрішній аудит враховує специфіку діяльності, внутрішнє середовище компанії, володіє оперативною й точною інформацією;
- контроль здійснюється на безперервній основі;
- керівники мають доступ до кваліфікованої думки внутрішніх аудиторів у режимі поточної роботи;
- підвищення досвіду й кваліфікації співробітників внутрішнього аудиту збільшує інтелектуальний капітал підприємства, що дозволяє в подальшому використовувати досвід, який нагромадився для грамотного корпоративного управління [11, с. 256].

Другий підхід ґрунтується на використанні послуг аутсорсингових компаній, тобто повне передавання функцій внутрішнього аудиту сторонній спеціалізованій компанії або зовнішньому консультанту. Потенційні переваги використання аутсорсингу можна сформулювати таким чином:

- можливість залучення експертної думки в різних галузях;
- гнучкість у питаннях залучення аудиторських кадрів при розробленні нових проектів або необхідності проведення різних видів перевірок у стислі терміни;
- використання нових програм опрацювання інформації без витрат на придбання відповідних програмних продуктів.

Повний аутсорсинг надає керівництву компанії можливість використовувати велику кількість необхідних фахівців, міжнародний досвід, інструментарій та знання, а також можливість ефективно управляти витратами, пов'язаними з діяльністю служби.

Третім варіантом упровадження внутрішнього аудиту є ко-сорсинг. Дана форма означає розподіл функцій щодо здійснення внутрішнього аудиту в компанії між власною службою й залученням сторонніх експертів у вирішенні певних завдань. Причиною виникнення даного підходу є ситуації, коли керівники служб внутрішнього аудиту стикаються з нестачею досвідчених фахівців з внутрішнього аудиту в середині підприємства або відсутністю у співробітників служби досвіду і знань, необхідних для відповідності очікуванням керівництва та інших зацікавлених сторін. Виходячи з проведеного дослідження, можна зробити висновок, що консультаційні послуги в галузі внутрішнього аудиту передбачають допомогу керівникам у підвищенні ефективності їх функцій, забезпеченні клієнтам доступу до накопичених знань у галузі передової практики внутрішнього аудиту й консультації фахівців, які володіють інформацією про особливості галузі підприємства та можливі ризики.

Висновки. Необхідність запровадження внутрішнього аудиту доведена вимогами сучасних ринкових економічних відносин, інформаційними та управлінськими потребами господарюючих суб'єктів, конкретними фактами функціонування внутрішнього аудиту на підприємствах. У будь-якому випадку внутрішній аудит незалежний від менеджменту рівно настільки, наскільки цю необхідність і користь від нього розуміє генеральний директор. Правильно працюючий головний внутрішній аудитор завжди є посередником між радою директорів і менеджментом. Обидві сторони повинні сприймати його як інструмент для вирішення завдань.

Conclusions. The need to introduce internal audit is proved by the requirements of modern market economic relations, information and management needs of economic entities, the specific facts of the functioning of internal audit in enterprises. In any case, internal audit is independent on the management in such extent that the CEO understands this need and benefits. A properly functioning chief internal auditor is always a mediator between the board of directors and management, and both parties should take it as a tool for tasks solution.

Список використаної літератури

1. Основи глобального розширення обізнаності. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/531247f275d6ba724dede38937b569ec.pdf> (дата звернення: 31.05.2021).

2. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 259 с.
3. Волощук Л. О., Носовець О. І. Фінансовий аудит в системі економічної безпеки підприємства. «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті»: матеріали V міжнар. наук.-практ. інтерн.-конф. (м. Одеса, 10–12 грудня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 4–7.
4. Жихор О. Б., Куценко Т. М. Економічна безпека. Харків: ХІБС УБС НБУ, 2013. 144 с.
5. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Вид-во ТзОВ «Ліга Прес», 2008. 385 с.
6. Пашнюк Л. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2013. № 10. С. 93–97.
7. Борис С., Корнеєв К. Шахрайство на підприємстві: причини та наслідки, виявлення та протидія. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012486 (дата звернення: 31.05.2021).
8. Климко Т. Ю., Мельник О. О. Удосконалення роботи внутрішнього аудиту для запобігання фродів на підприємстві. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 13. С. 251–254.
9. Гречаник Л. Фінансове шахрайство та протидія йому у компаніях. Фінансовий ринок України. 2010. № 4. С. 24–26.
10. Ковбель А. Шахрайство в компанії: що потрібно знати бізнесу URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-pravovie-soveti-67-moshennichestvo-v-kompanii-cho-nuzhno-znat-biznesu> (дата звернення: 1.06.2021).
11. Утешева Д. Т. Шегурова В. П. Внутренний аудит: проблемы и перспективы развития. Молодой ученый. 2013. № 7 (54). С. 255–257.

References

1. Osnovy globalnogo rozshyrennja obiznanosti. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/531247f275d6ba724dede38937b569ec.pdf>.
2. Moroz O. V., Karachyna N. P., Shyjan A. A. (2010) Konceptija ekonomichnoji bezpeky suchasnogo pidpryjemstva: monografija [The concept of economic security of a modern enterprise]. Vinnyca: VNTU. 259 p.
3. Voloshhuk L. O., Nosovecj O. I. (2014) Finansovyj audyt v systemi ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva [Financial audit in the system of economic security of the enterprise]. V *Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferencija "Problemy rynku ta rozvytku rehioniv Ukrajiny v XXI stolitt"*. Odesa, 10–12 ghrudnja 2014 roku. P. 4–7.
4. Zhykhor O. B., Kucenko T. M. (2013) Ekonomichna bezpeka [Economic security]. Kharkiv: KhIBS UBS NBU, 144 p.
5. Vasyljciiv T. Gh. (2008) Ekonomichna bezpeka pidpryjemnyctva Ukrajiny: strateghija ta mekhanizm zmicnennja: monografija. [Economic security of Ukrainian entrepreneurship: strategy and mechanism of strengthening]. Ljviv: Vyd-vo TzOV "Ligha Pres". 385 p.
6. Pashnjuk L. (2013) Zaghrozy ekonomichnij bezpeci pidpryjemstva ta zasoby jikh nejtralizaciji [Threats to the economic security of the enterprise and means of their neutralization]. *Visnyk Kyjivskogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. No. 10. P. 93–97.
7. Borys S., Kornjejev K. Shakhrajstvo na pidpryjemstvi: prychny ta naslidky, vyjavlennja ta protydija. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012486.
8. Klymko T. Ju., Meljnyk O. O. (2015) Udoskonalennja roboty vnutrishnjogho audytu dlja zapobighannja frodiv na pidpryjemstvi [Improving the work of internal audit to prevent fraud in the enterprise]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu. Ser. Ekonomika i menedzhment*. No. 13. P. 251–254.
9. Ghrechanyk L. (2010) Finansove shakhrajstvo ta protydija jomu u kompanijakh [Financial fraud and counteraction to it in companies]. *Finansovyj rynek Ukrajiny*. No. 4. P. 24–26.
10. Kovbelj A. Shakhrajstvo v kompaniji: shho potribno znaty biznesu. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-pravovie-soveti-67-moshennichestvo-v-kompanii-cho-nuzhno-znat-biznesu>.
11. Utesheva D. T. Shegurova V. P. (2013) Vnutrennij audit: problemy i perspektivy razvitiya [Internal audit: problems and development prospects]. *Molodoy uchenyy*. No. 7 (54). P. 255–257.